

De hodierno Latinitatis vivae statu sive de dissensione evitanda

Document Version

Final published version

[Link to publication record in Manchester Research Explorer](#)

Citation for published version (APA):

Laes, C. (2014). De hodierno Latinitatis vivae statu sive de dissensione evitanda. *Melissa*, (178), 2-4.

Published in:

Melissa

Citing this paper

Please note that where the full-text provided on Manchester Research Explorer is the Author Accepted Manuscript or Proof version this may differ from the final Published version. If citing, it is advised that you check and use the publisher's definitive version.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the Research Explorer are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Takedown policy

If you believe that this document breaches copyright please refer to the University of Manchester's Takedown Procedures [<http://man.ac.uk/04Y6Bo>] or contact uml.scholarlycommunications@manchester.ac.uk providing relevant details, so we can investigate your claim.

DE HODIERNO LATINITATIS VIVÆ STATV SIVE DE DISSENSIONE EVITANDA

– scripsit Christianus Laes –

Ecce, res mira atque quodam modo inopinata. Die 16 Emensis Martii anno 2013 in conventu docto Amstelodami habito Aloisius Miraglia, sodalis Academiae Latinitati Fovendæ, linguæ Latinæ peritissimus quo vix melior possit inveniri, præstantissimus præceptor tam puerorum quam adolescentium, orationem protulit «De causis corruptæ institutionis Latinæ» in qua affirmat se linguam vivam odisse, linguam mortuam vero diligere. Maximum emolumentum linguæ Latinæ in eo esse ut auctores scriptaque tot sæculorum melius penitusque cognoscamus. Invehit in circulos Latinos qui Latinitatem vivam colunt, quorum sermones «ioca, nugas, garrimenta» appellat. Altera autem ex parte etiam increpat philologos qui «præpostera atque absurda sua diligentia et molestia quidem» nimis erudite atque superbe, modo quodam sterili linguæ Latinæ studeant.¹ Quas sententias ægre tulit Gaius Licoppe, sodalis conciliarius eiusdem Academiae, vir in provincia linguæ Latinæ optime emeritus, fautorque Latinitatis Vivæ strenuissimus atque indefatigabilis.²

Qua in dissensione inter viros doctos, quamquam nullatenus displicet dummodo adversarii bonis argumentis nullisque inimicitiiis inter se disputent, nonnulla annotanda esse puto, cum ambo sodales iudemque amici optimi partim bene arguisse mihi videantur, partim autem non ita recte. Sunt enim quæstiones satis intricatæ de quibus agebatur, in quibus certe valet illud «rem tene, verba sequentur». Antequam ergo dissentiamur, oportet bene scire de quibus rebus acturi simus.³

I. LINGUA LATINA AN SIT 'UTILIS'

Utilitatem institutionis linguæ Latinæ valde defendit Licoppe, locos quosdam sumens ex symbola illius Iohannis Capelle, conditoris motus Latinitatis Vivæ: illis temporibus – scribebat Capelle anno 1959 – id quod utile non esset mox e programmatibus scholaribus tolli; oportere ergo utilitatem linguæ Latinæ demonstrare, quippe cum eius institutio adiuveret educationem scientificam.⁴

Sed estne lingua Latina nunc temporis revera utilis? Procul dubio erat utilissima usque ad duodevicesimum sæculum, idque variis condicionibus vitæ: in cursu honorum nempe ecclesiastico necnon politico (præsertim apud legatos), in negotiis commercialibus, in rebus interdum viatoriis. Constat enim viros doctos sæculis sexto et septimo decimo (et interdum etiam postea) talibus in occasionibus non semel Romanorum sermone usos esse, instrumentum communicationis quo melius tunc temporis exstare non potuit.⁵ Saltem in Belgio usque ad annos quinquagesimos sæculi præ-

teriti utilitas etiam in eo erat quod accessus ad studiorum universitatem omnino negabatur eis qui sectionem Græco-Latinam in gymnasiis non participaverant.

Cum non iam valeant tales rationes nostris temporibus, periculum est ne argumenta utilitatis invicem contra linguam Latinam adhibeantur. Si linguæ Latinæ tantummodo studemus ut instrumentum aptum communicationis nobis acquiramus, iuste meritoque licet rogare num potius iisdem argumentis practicis usi linguam Anglicam in deliciis habituri simus.

Ast certe quidem facile concedere possumus esse utilitatem in institutione linguæ Latinæ, cum exerceantur et memoria et iudicium, quin etiam acuatur mentis subtilitas et augeatur facultas scriptorum interpretandorum. Eodem temporis momento firmiter credo nos talibus utilitatis argumentis usos, nemini esse persuasuros, quos nondum ad studium linguæ Latinæ attraximus. Eadem etiam dici possunt de lingua Russica, cuius est ingens copia loquentium, grammatica subtilis, litteræ pulcherrimæ. Commodum linguæ Latinæ e contra magis in eo situm est quod studentibus portæ patent ad tot tantasque provincias cultus civilis Europæ (et etiam aliarum regionum) per tot sæcula: poetas dico, philosophos, theologos, oratores, historiarum scriptores, artes, mythologiam, ius civile, theatrum, medicinam, et ita porro. Quod si quis sese his argumentis victum non det, libenter addam tot esse res in vita humana quæ, licet utiles vix sint, vitam certe meliorem reddere possint, ut musicam, libros pulchros, quidni cogitemus etiam de picturis vel ædificiis, de spectaculis, de arte athletica?

Humanitas quam tam strenue defendit Aloisius Miraglia melior ergo via esse videtur ad Latinitatem defendendam quam utilitas quæ Gaius Licoppe multisque fautoribus Latinitatis Vivæ ita cordi est.

2. LINGUA LATINA AN 'VIVA' DICHI POSSIT

Valde autem dolendum est quod ambo sodales atque amici doctissimi temptantur ut iterum de statu linguæ Latinæ, id est utrum ea viva an mortua recte appelletur, disceptent. Qua de re plane et aperte profendum est hoc: sermo Latinus neque vivus neque mortuus est.

Si quis enim apud linguarum peritos hodiernos confirmat linguam Latinam esse vivam, sine dubio nugas, ineptias, quisquillas effutire videbitur. Iam ex temporibus Imperii Romani grammatica vix iam mutatur – ingens sane commodum quo Romani antiqui sine difficultate textus Latinos hodiernos intellexerent, quodque nobis invicem aditum præbet ad ingentem

copiam scriptorum per plus quam viginti sæcula – sed talis condicio non pertinet ad linguas vivas quæ dicuntur. Appellatio autem linguæ mortuæ originem habet sæculo sexto decimo apud detrectatores sermonis Romani, radices etiam habet in scientia biologica, ubi genera certe animalium, arborum, florum oriuntur atque etiam extinguuntur.⁶ Denominatio mortis certe linguæ Ægyptiacæ vel Gothicæ melius convenit, quarum traditio aliquo temporis momento est interrupta, vix autem apta est linguæ quam semper adhibebant homines, licet nonnumquam essent pauci, nullo die interrupto inde ab excidio Imperii Romani. Unde ego malim dicere linguam Latinam esse linguam cultus civilis, vinculum inter gentes – id quod libenter confirmo ambiguitate status mortui vel vivi prætermissa.

3. QUID SIGNIFICET ‘LATINE NOSSE’

Nostris temporibus, ubi semper et ubique spectatur utilitas, ille qui confirmat se plures linguas callere, sæpe significat se his linguis loqui posse. Constat tamen inter peritos diversos exstare scientiæ gradus qui pertinent ad quamlibet linguam, ita ut non modo ille qui salutare valeat, res emere possit vel de tempestive sententiam suam proferre sciat, sed etiam ille qui scripta interpretetur vel elegantiam in scribendo exhibeat, talem linguam ‘novisse’ iuste meritoque dicatur. Quæ condicio etiam vigeat temporibus humanisticis, cum multi viri docti se varias linguas easque sæpe antiquas scire profitebantur, qua sententia facultatem præsertim scriptorum interpretandorum significabant. Hanc ergo traditionem secutus, Aloisius Miraglia quædam ex parte recte vituperat morem sive temptationem ut de Coca Cola atque de rebus recentissimis Latine loquamur, eaque re ‘veram scientiam’ linguæ Latinæ significari censeamus.

Eodem autem temporis momento inest periculum non parvum in hoc argumento – periculum scilicet ne natura ipsius linguæ in oblivionem ducatur.

Tot sæculis elapsis, semper variæ Latinitates erant et exstabant. Peregrinatio illius Egeriæ, sermones variorum patrum ecclesiasticorum, Vulgata illa ab Hieronymo confecta (qua nullum scriptum in historia occidentali plus legebatur), poesis mediævalis, Latinitas Thomæ Aquinatis – hæc omnia quamquam sive plus sive minus peccant in grammatica aurea quæ dicitur inter monumenta ære perenniora nostri cultus civilis sunt numeranda ideoque summo studio et gaudio sunt perlegenda. Ne dicam de differentiis quæ sunt in genere ipso scribendi, utputa apud hodiernos Latinitatem simplicem, pedestrem, lepidam atque elegantem

Sigridis Albert, Francisæ Deraedt atque Gaii Licoppe, linguam Latinam auctores patristicos redolentem apud Cælestem Eichenseer, genus quoddam medium Andreæ Fritsch vel Tuomonis Pekkanen, grandem illum stilum eumque pæne Ciceronianum sive Erasmianum Theodorici Sacré, Valafridi Stroh atque ipsius Aloisii Miraglia – ut paucos tantum enumerem. Quin etiam, Latinas dependet ex rebus ipsis de quibus agit. Inest enim naturæ ipsius linguæ et naturæ humanæ illud desiderium ut de omnibus vitæ rebus colloquamur et scribamus. De rebus philosophicis, scientificis, politicis, technicis, medicis, culinariis semper homines Latine agebant – et procul dubio adhuc iuvat quotienscumque occasio postulat. Traditio neologismorum creandorum initium habuit apud Ennium et Ciceronem, neque umquam est interrupta, atque etiam hodie variis in institutis necnon variis in circulis scite apteque adhibetur. Non est causa cur hanc viam spernamus – quin etiam oportet tali modo pergere. Hæc rectissime certe autumnat Licoppe.

4. LATINITAS VIVA UTRUM AD INSTITUTIONEM HODIERNAM PERTINEAT

Nuperrime in commentariis doctis *The Classical World* de methodo viva linguæ Latinæ addiscendæ severe diiudicat H. Wingate, inter alia dicens nimis magnum spatium consumi in lingua vivo modo addiscenda; eaque de causa occasionem deesse ad multas res maioris momenti, cultum scilicet civilem necnon historiam antiquam, adumbrandas; neminem umquam demonstravisse facultatem Latine cogitandi revera adjuvari in scriptis antiquis intellegendis; neminem deprivari posse facultate in sua ipsius lingua cogitandi; ceterum homines non facile adduci ut lingua ‘mortua’ loquerentur.⁷ Qua in re, valde dolendum esse censeo quod ille Wingate ne ullam quidem mentionem fecit Andreæ Fritsch, qui iam ante viginti fere annos de Latinitate Viva in institutione adhibenda bonas cogitationes protulerat, neque experimentorum fructiferorum tam studiorum Universitatis Kentuckianæ, quam Scholæ Novæ Belgicæ atque Vivarii Novi Italici – ubi et discipuli et studentes id docentur ut Latine scribant, cogitent, intellegant, sententias etiam proferant.⁸ Ignorat etiam Wingate illam regulam quam Quintilianus ipse apte expressit, quod facultatem in usu linguæ tribus modis paratur, id est legendo, scribendo, loquendo (Quint. *Inst.* 10.1.1-2).

Quamquam ego firmiter credo usum quandam in lingua discenda pernecessarium esse, ut studentes gradatim quasi in medellam sermonis intrent et pene-

trent, una tamen res sæpius ab defensoribus Latinitatis Vivæ prætermissa mihi esse videtur. Lingua Latina scripta, præsertim in scriptis poeticis verumtamen etiam in omnibus textibus cultioribus, multo plus differebat a sermone cottidiano, quam litteræ vernaculæ hodiernæ a loquela ipsa distant. Ex eo quod aliquis sententias satis bene Latine profert, non semper sequitur ut is scripta Latina antiqua sat expedite legere valeat. Immersio ergo linguæ Latinæ id semper curare debet, ut idioma sive proprietates linguæ scriptæ observetur, ut studentes hodierni caute animadvertant quæ sint differentiæ inter sermonem suum atque morem scribendi Latine. Quod si non fit, periculum est ne exercitatio Latine loquendi in vanum ducatur. Accedit autem quod hodie fere nulli magistri in gymnasiis neque professores in academiis Latine loquuntur – unde efficitur ut institutio ‘activa’ linguæ Latinæ, neque more magis litterato ut propagat Miraglia, neque sensu latiore ut defendit Licoppe, nunc temporis in scholis plerumque vix exerceri possit. Aliæ viæ sunt sequendæ, de quibus in ultima sectione agetur.

5. ACADEMIA LATINITATI FOVENDÆ QUOMODO IN HAC QUÆSTIONE ADIUVARE POSSIT

Si quis de lingua Latina ut vinculo inter gentes instauranda cogitat, oportet recordetur linguas in deliciis haberi variis de causis sæpe inter se mixtis, cum sint rationes œconomicæ, politicæ, religiosæ non parvi momenti, necnon desint causæ quæ pertinent ad pondus cuiusdam cultus civilis, ad artes, et ita porro. Quibus de rebus optime scripsit vir doctus Petrus Burke, inter alia asseverans non tam esse inquirendum cur sermo Tuscius apud nobiles Italos primus evaserit, sed potius quare illi nobiliores necessitatem senserint lingua communi inter se communicandi et coniugendi. Leges quæ pertinent ad linguas plerumque post factum sunt creatæ, et raro tantummodo fit ut legibus impositis aliqua lingua foveatur. Favor ergo cuiuslibet linguæ magis spectat ad mores quam ad regulas a quibusdam hominibus diligenter elaboratas.⁹

Bene descripsit Licoppe industriam atque incepta quorundam fautorum Latinitatis Vivæ, quo factum est ut anni octogesimi ‘ætas aurea’ Latinitatis Vivæ fuerint. Adiungit autem aliis in provinciis nullum progressum esse factum, linguam Latinam non inter linguas Communitatis Europæ esse acceptam. Ego autem addam spem nullo modo esse deponendam, cum hodie exstant facultates quæ ante triginta annos omnino ignotæ fuerint. Florent adhuc circuli Latini necnon seminaria Latina, homines multo facilius per interrete inter se coniunguntur, sua sponte ea colunt quæ illis sunt gaudio quæque illis placent.¹⁰ Sic saltem inter illos lingua Latina fit verum vinculum inter gentes. Utinam hoc exemplum, hoc gaudium aliis sit incitamentum – magistris atque philologis præsertim, viris

politicis fortasse – ne fiat autem somnus in quo periculum exstat ne, cum spes ad finem perducere non possit, labor tam iucundus irritus atque cassus esse videatur.

Hac ergo oportunitate temporis, ut ita dicam, utatur Academia Latinitati Fovendæ, quippe quæ nunc facilius quam umquam illos qui linguam Latinam vivo modo colunt inter se coniungere possit, per interrete, per scripta, etiam conventibus institutis necnon conventiculis adiuvandis. Quæ Academia oportet sit et Latina et docta. Latinam dico pleno sensu, id est etiam in Latine scribendo et loquendo, in scriptis Latinis recentioribus existimandis necnon neologismis diiudicandis, in usu huius linguæ pulcherrimæ propagando quotienscumque occasio id postulet. Quod si non fit, non differt ab aliis institutis doctis, neque causam habet cur exstet – ut rectissime animadvertit Licoppe. Sed etiam docta sit oportet, humanitatem illam, artes, litteras atque cultum civilem, traditionem plus quam viginti sæculorum diligenter colat, ne fiat institutum ‘technicum’ ubi tantum de novis vocabulis fingendis vel methodis Latinatis Vivæ propagandæ disputetur. Hac ergo in re Miraglia sequamur.

Ad concludendum lectoribus libenter offero hanc cogitationem meam: ambæ sententiæ – animadvertiones Aloisii Miraglia atque responsa Gaii Licoppe – sunt varii aspectus eiusdem rei, linguæ Latinæ scilicet multimodis colendæ. Necessarium vix est inter nos dissentire. Viribus unitis, differentiis inter nos etiam agnitis et observatis, gaudia ingentia percipiamus e studio nostro, gaudia scilicet Latina! ☺

-
1. http://www.youtube.com/watch?v=_OyhWKTmJBo
 2. G. Licoppe, «De hodierno Latinitatis Vivæ statu», in: *Melissa* 177 (2013) 1-2.
 3. Optimus quidem conspectus historicus necnon criticus de rebus ad Latinitatem Vivam pertinentibus, præbetur apud V. Strohm, *Latein ist tot, es lebe Latein! Kleine Geschichte einer grossen Sprache* (Berolini, 2007) 290-307.
 4. J. Capelle, «Le latin ou Babel», in: *Premier Congrès International pour le Latin Vivant* (Avennionne, 1956) 9-11.
 5. Quam rem, iucundis fabulis illustratam, explanat T. Tunberg, *De rationibus quibus homines docti artem Latine colloquendi et ex tempore dicendi sæculis XVI et XVII coluerunt* (Lovanii, 2012) 79-80. Ceterum libri lectu dignissimi de hac re sunt P. Burke, *The Art of Conversation* (Cantabrigæ, 1993) 34-65 (in his paginis de lingua Latina tractatur), et P. Burke, *Languages and Communities in Early Modern Europe* (Cantabrigæ, 2004) 43-60 (de lingua Latina).
 6. Burke (2004) 20-23.
 7. H. Wingate, «The Natural Method of Teaching Latin: Its Origins, Rationale, and Prospects», in: *The Classical World* 106, 3 (2013) 493-504.
 8. A. Fritsch, *Lateinsprechen im Unterricht* (Bambergæ, 1990).
 9. Burke (1993) 66-88 («Language and Identity»). Certe, lingua quidem Francogallica in Francogallia vere imposita est lege et vi, sed hoc tantum postquam classis quædam socialis censuit hanc linguam imprimis esse amplectendam.
 10. Situs interretiales variabiles cum sint, ego suadeam ut lectores inspiciant http://la.wikipedia.org/wiki/Latinitas_viva – quo accessus fit facilis.